Bibliography

THE TREE OF KNOWLEDGE

'In Paradise the Tree
Of Knowledge was the pride;
By God's supreme decree,
The man who eat, then died.

But Heaven in mercy since
Does him who tastes forgive;
To know is no offence:
Now, he who eats, shall live.'

HENRY STEVENS of Vermont, FSA, &c
4 Trafalgar Square, London.

GAUDEO

John Carter Brown
Library
Brown University

BOUND BY W. PRATT
FOR H. STEVENS 1883

NAVIGATIONIS MARIS ARCTOI, ID

eſt, Balthici, & ſinus Codani, deſcriptio.

PER NICOLAVM VVIMMANNVM.

BASILEAE.

REVERENDO ATQVE CLARISSIMO VIRO, DOmino Alexandro à Cicignou, Abbati commendatario in Vueiller Bettnach, I. V. Doctori, ac Illuſtriſſ. ducis Lotharingiæ Conſiliario, Nicolaus Vuimmannus S. P. D.

Humaniſſimè fecit, ac literis noſtris nõ indignũ, D. Ioannes Stratius, quòd iamiam abiturus, tam familiariter tuæ Amplitudini me cõmendare voluerit, Vir clariſſime: quod quidem officij genus, naturali quodam ſed ſubruſtico pudore abſterritus, etſi ab eo viro, cuius mihi beneuolentiam aliquot modò cõgreſſibus, nullis officijs meis intercedentibus, conciliaueram, petere nõ auſus fuiſſem: tamen quoniã vltrò, quod ſe decuit, præſtitit, accidit mihi quidem eius in hoc genere beneficij diligentia longè iucundiſſima gratiſſimaq́. At verò multò gratior accidit, quòd antea pro ſua facundia, ore planè ro

tundo, tuas virtutes, ſingularem humanitatem atq; eruditionẽ mihi prædicaſſet: ac prorſum me ille ab ore ſuo ſuſpenderat, cùm multa de generis nobilitate, deq́; clariſſimo patre tuo, eiusq́; dignitate atq; autoritate apud ſummos Principes, de præclaris item erga rempub. meritis, atq; heroicis facinoribus, multa mihi retuliſſet. Cuius quidem viri iudicium atq; pietatem, & in ea re potiſſimũ, laudandã atq; magnifaciendam eſſe cenſeo, quòd te filiũ maturè ad animi capeſſendum cultum, ad præclariſſimarũ rerũ captandam cognitionẽ, deniq; ad linguæ parandam facultatem, ad florentiſſimas nunc Galliæ, nunc Italiæ Academias ablegare voluerit. Ex quibus quidem ea nimirũ animi ornamenta tui, tecũ ſubinde in patriam reportaſti, vt & pietas paterna in te optimè collocata videretur, & dignus tu habereris, qui etiamnum iuuenis, ad ſplendi-

dam eccleſiaſticam dignitatem accipiendam accederes, ac fieres à cōſilijs Illuſtriſſimi Principis Lotharingiæ. Habebis igitur tu quidem & ingenij & pietatis, cùm in ritè curandis Cœnobij tui rebus, tum in prophanis & aulicis negocijs ſapienter administrandis, exercendæ vberem materiam, atq; copioſam veluti ſegetem. Atq; hoc non eò ſcribo, vt tuæ modeſtiæ palpum obtrudam, cùm ab aſſentationis vitio me natura ſemper abhorruiſſe ſciam: ſed quoniam ex Stratij ſermone iſta omnia bona tibi ex animo gratulor, nō poteram ad te ſcribens hæc nō obiter cōmemorare, vt intelligeres te ad res maximas natum eſſe, eóq; non in eodem gradu conſiſtere, ſed ad propoſitū fortunæ adhuc ſplendidioris faſtigium ſumma animi contentione te eluctari debere, cùm te non lateat, quantam expectationem omnium bonorum hominum ſuſtineas. Vt autem prolixius &

Deum

Deum & homines demerearis, præclariſſimè fecerit tua Amplitudo, ſi, quemadmodum etiam officij iſtius ratio exigit, tua autoritate & beneficentia, & literarum cultores, & ſtudia doctrinæ elegantioris, ornes atq; proueh as: quo quidem bene merendi ſtudio, nominis tui ad ſeram vſq; posteritatẽ celebrem memoriã tranſmittere potiſſimum poteris. Quod ad me attinet, habebis tu quidem me poſthac & virtutũ tuarum ſedulum admiratorem, ac præclarorũ factorum candidum buccinatorem. Porrò cùm propter Stratij noſtri cõmendationem, tum propter naturæ tuæ facilitatem, adeoq́; literas noſtras, nihil addubito, quin in poſterũ in eo hominum numero Nicolaũ ſis habiturus, quibus optimè tu quidem conſultum eſſe cupias. Ut autem extaret publicũ aliquod meæ erga tuam Amplitudinem & obſeruantiæ & amoris teſtimonium, atq; bene

uolentiæ futuræ inter nos quaſi ſymbolū, tibi dedicare volui marinæ meæ nauigationis qualemcunq; deſcriptionem: quod munuſculum quia ab animo proficiſcitur tui amantiſſimo obſeruantiſſimoq́; æqui boniq́; cōſules. Scriptum eſt tumultuariū, minusq́; fortaſſis elaboratum, ſed quod tibi abſentis mei memoriam ſubinde in animo refricare poſſit. Iamq́; viue & vale optimè, Clariſſime vir, & me mutuò ama.

Spiræ, anno M. D. L. xxiij. menſis Aprilis.

DESCRIPTIO NAVIGATIONIS MARIS ARCTOI, ID EST, BALTHICI, & ſinus Codani,

PER NICOLAVM VVIMMANNVM.

CVM igitur nauim eſſem nactus frumentariam, XIIII primū die, relicto à tergo Dantiſco nobili emporio (quò ſcilicet diuerſæ & maris & terrarum opes importatæ, facili cōmercio miſcentur permutanturq́;) ſecundo Viſtulæ alueo ſic lentè deferimur, ac ducentas circiter onerarias naues plenis velis aduerſo flumine aſcendentes mox obuias habuimus. Hæ ex more effuſum teſtabantur gaudiū, ſibi gratulātes, quòd ex maris periculis tandem ereptæ, ad portum diu ſperatum iamiam eſſent appulſuræ. Tormentorum igitur tonitru, tubarum clangore, ſublato deniq; crebro celeumate, omnia circùm loca ſurda reddebāt nautæ. Tum ego ſuſpirare, ac eandem nobis breui futurā fortunam exoptare. Iamq́; perſoluto in arce vecti-

gali, vallum ſtringimus, ac ex anguſtia loci eluctati, Mundámque egreßi (quod loci eius nomen eſt) bonis auibus cõmittimus nos mari Balthico, quem alij ſinum Codanũ nuncupare maluerunt. Nam ſiniſtrum Viſtulæ oſtium illic ſe in Oceanum exonerat. Tum puſillum progreßi, ac numinis fauorẽ oratione & cantu precati, ſubitoq́; ſequundũ ventum nacti, in altum vela damus: iamq́; ab helciarijs funibus de ſummo malo demißis, ſcapha in nauim attrahitur, explicantur funes, ac cætera nauis armamenta expediuntur. Erat autem nauis Roſtokiana, vt non vaſta nimis, ita cætera probè firmata, et, ut dixi, σιταγωγὸς, tota pice intus ex more vncta: qua fit, vt naues minus ſitũ cõtrahant, & carinæ minus ſint obnoxiæ teredini, non facilè rimas agãt, ſed ferant melius ætatem, ac ad multam vetuſtatem perueniant. Quin & intus quoq; pix liquida nauigijs allinitur penicillo: qua materia ſenſim ſeſe ſpiſſante coagmentanteq́;, omnis liquor excluditur, tabulæq́; firmißimè velut coaleſcũt. Obfarciunt & trabium iuncturas & aſſerum coagmenta, ſtupa, vt minus diſcuneentur. Erant & in naui noſtra, quæ quidem non prorſus erat emphracta, cõmodæ cõcamerationes & lo-

cula-

culamenta. Malus robuſtus, ex enodi & procera abiete fabrefactus. Sed deſino nauim eiusq; ſupellectilē deſcribere, nauigationē delineare profeſſus, redeoq; vnde in hoc diuerticulū digreſſus ſum. Cùm igitur paratis omnib. rebus, ac ferentibus ventis læti nauigare cœpiſſemus, ad dextrā quidē linquimus Neringam, terrā arenoſam, ac à flante tot perpetuos annos, vt accepimus, perpetuo Aquilone aggeſtam, Prutenicaq; littora crebris ambagibus ſinuata. Vbi & Succinū legitur, de quo adeò nuper libellū conſcripſi ad reuerendiſsimū Archiepiſcopū & Electorē Moguntinum. Vlterius Germau eſt, vbi priſca gentis ſuperſtitione homines adhuc æneos ſerpentes, & atrum hircum nocturnis clàm congreſsibus colunt. Inde Curlandia, & longius Liuonia inter Arctum & Orientē eouſq; excurrit, donec terris ſe incuruantibus, gremium efficitur, ipſaq; Liuonia Suetiæ regno cōmittitur, vbi finis Balthici maris eſt. Ad ſiniſtram peninſula quædam ſe nobis offert, cui nomen Heile. Tum vaſto tractu in occiduā plagam refugientibus littoribus, Caſſubios, Pomeranos, Mechelburgēſes, inde Lubecenſes longè relinquimus: quà ſe inflectit iam terra, factoq; ſinu prolixè in arctum abit, efficitq; im-

menſo prominēte tergo Cherſoneſum Cimbricā. Sed reſilio. Progredientib. dextra ſe nobis offert Bornholdia Lubecenſium inſula. Inde Falſtorbodia occurrit: quo loco cùm vberrima frequentiſſimaq́ ſit halecis piſcatura, cùm illac præterlegeremus, immenſam meretricum colluuiem ex omnibus circùm regionibus eò ſtatis tēporibus confluere ſolere cognoui, quæ quæſtum corporis exercentes, tota nauigiola ex eo piſcis genere onerant, ac velut opimis ſpolijs auctæ, cum marinis mercibus ad ſua quæq; loca reuertuntur. At verò ne prorſus impunè illis abire liceat, ſingulæ regi Danorum florenum pendere coguntur, egregium, per Venerem, vectigal. E regione eius loci longè emicant montes cretaceis rupibus iucundè albicantes. viſi mihi primū erant, ob ſolis radios conniuentibus oculis, ſerenæ nubes. Abhinc qua parte Balthicum ſe in fretum ſtringit, loca alibi vadoſa vndoſaq;, Coppenhagia cernitur, regia ſedes atq; metropolis regni Daniæ, ciuitas & rei bellicæ gloria, & frequentia portus, deniq; ſtudio literarum percelebris. Huic ad dextrā ſeſe opponit Nellembogia, tam fertili agro ſita, vt eius vbertate illecti multi externi homines, arma in ea loca hoſtilia intulerint. Sic medij

cùm aliquandiu Daniæ ſtrictum aramus, prudenter interim atq; ſolicitè fundi altitudinē ſcrutantes (incolæ Sunt appellant) apparent nobis duo oppidula, adiunctis validiſsimis arcibus ab aduerſa parte, interfluo mari ſe inuicē aſpectantibus. Idq́; adeò clauſtrum eſt maris Danici, quà nemo nauibus præterierit, ſi rex obſiſtat. Tempore enim graſſantis belli, ex illis munimentis ita vtrinq; tormentorū moles eiaculantur, claßisq́; procincta minaciter excubat, vt non liceat cuiquā illac nauigia agere, quin mox crebris tranſfoſſa ictibus mergantur. Atq; eò loci pendendū vectigal, ac merces profiteri neceſſum eſt Dano Regi. Siniſtro oppido Helſchenor, dextro Helſchemburgo barbara lingua nomen eſt. hîc pridie eius diei Principem Miſniæ Auguſtum, cum vxore & ſocero Rege delicias quaſdam quæſijſſe cognouimus. Neq; verò inde longo interuallo diſsitum locum, ubi Rex Chriſtiernus commoratur, didicimus. Hinc recepta rurſus in onerariam ſcapha, leniterq́; adſpirante vento enauigantibus, ac in latius æquor iam effuſis, relictis freti eius paulatim velut faucibus quibuſdam, dexter nobis Koll, niſi animus me fallit, inſularis mons ſaxeus molliter ſe faſtigians adeò incre-
dibili

dibili altitudine in cœlũ aſſurgit, vt ex eius editiſſimis iugis longè circùm in Noruegiam, Daciam, Suetiam atq; Scotiam pateat proſpectus. Hàc nemo, qui antea eadem loca nõ nauigarit, cõmodè præteruehitur, niſi mulcta pecuniaria ludicrum quoddam ſui ſpectaculum redimat. Negantibus enim certam pecuniã, facies piceo atramento deformatur. Eſt & alicui recitanda neſcio qualis confeſſio, ac malo alligatis toleranda ſunt verbera. Huic autem legi etiam principes viros obnoxios eſſe aiebant. Cæterùm Seuo inditũ eſt nomen ei monti, qui iugis ſubinde nũc perpetuis, nunc velut interciſis, in Arctica illa regna vaſto tractu excurrit. Vnde quemadmodum Noruegia continuis ferè rupibus latè deſerta, aſpera atque inuia ſaxis eſt, ita vniuerſa penè Dacia aquis ceu canalibus interfluentibus diffinditur. Sic hæc nauigationis noſtræ pars prior. Atq; hactenus adeò ſecundis ventis vſi ſumus, vt diebus tribus, totidemq; noctibus, velifico curſu, hoc quicquid eſt itineris emenſi ſimus.

Enauigata Dacia, mutata omnino maris facie, acerrimeq; obluctantibus ventis, quod reliquum erat velificationis laborioſiſſimè vt plurimum peregimus: vt verum ſit quod ſcribunt,

cùm alibi, tum vel maximè fortunæ volubilitatem in Oceano eſſe extimendam: ac nunquam barbarũ illud elementũ maiora præſentioraq́ꝫ pericula portendit, quàm cùm ſedatius iam atque tranquillius nauigãtibus inſidioſe velut adblanditur. Nam cùm ſecũdi euanuiſſent venti, Oceano paulatim ita tranquillato, vt nauis eodem penè loci prorſus conſiſteret, viſus eſt nobis cetus, pari ferè cum naui longitudine, futuræ mox ſæuiſsimæ tempeſtatis certus nuncius: ac interim delphini (ita enim eos piſces appellabant) mira ſalacitate in ſummis aquis colludebant, pinnas modò & branchias velut brachia extra vndas iactantes: non ſecus ac ſi radicitus euulſa arbor, ſecũdo feratur flumine, ramis nunc extantibus, nunc alternis ſeſe mergentibus. Hæc portenta cùm mihi expoſuiſſent nautæ, ſubijt mihi in mẽtem apologus ille de ficubus, ruſtico, atqꝫ maris inſidioſa temperie. Mox enim vaſtum illud pelagus, ſubitò exorto Aquilone, ita miſcetur horribilibus vndis, vt quam voluptatẽ ex eius tranquillitate modò ceperamus, eam cõfeſtim in ſummam triſtitiam conuerterit rerum omnium tremendus aſpectus. Atque ea quidem grauiſsima tempeſtas, quæ, vt dixi, quinos continentes dies

noctesq́ furioſe debacchata eſt, cõtractis iam omnibus velis, quàm feroces iſtorũ hominũ animos repreſsit? quàm docuit blaſphemos antea, orare iam auxilium à Deo? coëgit ſupinas in cœlum expandere palmas, erigere oſcitantia atque ſtertentia pectora? iamq́ alios alijs remittere iniurias, condonare noxas, ac offenſo noſtris erratibus numini, peccata confiteri compulit. Tum verum eſſe cõperiebam, quòd Pomponius hoc mare acre appellat, id eſt, nauigantibus infeſtum, ac crebris naufragijs penè infame. Cùm autem inſanis fluctibus horribili fragore immurmurantib. vndarum impetu ita quaſſaretur infelix nauis, obliquè eam abripiẽtibus ventis, vt planè de nobis actum eſſe videri tum potuiſſet, mercede cõducere cogebar, qui nunc manu prehenſum deduceret, nunc titubantẽ reſti tranſtris alligaret, ne ſcilicet ſubinde conciderem ſurgendi neſcius. Poſtrema nocte cùm vis tempeſtatis furioſæ longè aliò ad dextram, quàm inſtitutus nobis poſtulabat curſus, inclementiſsimè nos abieciſſet, apparent ad lunæ ſplendorem nobis infames Noruegiæ ſcopuli, quos vulgò ſimilitudine quadam, Pater noſter appellabant, ob alternantes angulo ſorum receſſuum vices. Nam ſunt ijs locis, apud

quæ naufragis nõ facilè euadere licet, vaſtè in al tum proiecta promontoria, intra quæ crebri ſinus longè recedunt, vndoſi atq; importuoſi plerunq;. Proinde cùm ita impelleremur, quocunq; ventorũ tumultuantium rabies nos rapiebat ex agitabatq́; (nam pelagus valde atrox & feruẽs adeò exæſtuabat, vt dixiſſes vniuerſum illud ex imo fundo in ſpumã reſolutũ eſſe) præſentẽ iam inſtare interitũ aiebant, monentes vt diuinæ miſericordiæ me cõmendarem. Nam niſi propitius nos mox reſpiceret Chriſtus, mutaretq́; ventos, fore vt poſt duas horas nauis impetu ad ſcopulos adacta atq; alliſa, fruſtulatim cõminueretur: nos autẽ mox eſcam Balenarũ futuros. Tum verò il lud mihi occinebã poëtæ: Vna ſalus victis, nul lam ſperare ſalutem. Tum mihi ſubit in mentem, quod Imperator quidam dicere ſolitus erat: graui ſemper pœnitudine ductum ſe, quoties ma ri iter feciſſet, quò pedeſtri via cõcedere licuerat. Ac illud occurrebat fluctuanti animo, eos qui Oceanũ nauigant, iuxta philoſophi ſententiã, nihil quidem à mortuis differre. Quin tacitus atq; gemebundus mecũ cogitabam græcum prouerbiũ, γυνὴ, πῦρ, θάλασσα, κακὰ τρία. acriterq́; mecũ expoſtulabã, χερσαῖος ὢν μήποτε θαλάτ-

πος γῆς. Verũ hæc omnia nequicquã agitabantur in animo, cùm vnicũ iam hoc refugium, & quaſi ſacra anchora reliqua eſſet, vt ſuccidarentur mali (id quod in extremis modò periculis fieri ſolet) ac facerent iacturã nautæ. Neq; in illis locis nauigia anchoris defixis infrenare licet, exuperante maris altitudine omnẽ humanam induſtriam. Ibi igitur mihi diu adamatæ cultæq; Muſæ perituræ fuiſſent: etſi ſatius fuiſſet rei quàm vitæ iacturã facere, ſi ſic Deo viſum foret. Sed ecce cùm diu cæcis tẽpeſtatibus miſerè iactati eſſemus, quaſi Deus preces, lachrymas & gemitus extremè iam laborantiũ eſſet miſeratus, ſubitò ſeſe remittunt venti & mutantur. Haud mora, tum nauigium inflecti, expandi rurſus vela, nos verò præter omnem ſpem animũ iam recolligere, gratias agere Deo, ac poſitis in ſolo genubus, polliceri vitæ emendationẽ noſtræ, iamq; tandẽ læti cœptum rurſus perſequi curſum, valedictis Noruegiæ cautibus. Porrò freqũeter illis diebus funerarias ſcalas magna cum feſtinatione, feliũ more, ſcandũt alij, ac de ſpecula ſummi mali longius proſpicientes, ſuperant maris cõuexa. Etſi autẽ multis diebus nulla adhuc appareret tellus tamen beneficio Cõpaſſi, quẽ vulgò marinũ vocant,

cant, vias in medijs vndis explorant, ac à vagis periculis ſeſe vindicant. Pyxidecula eſt vitro obtecta, interius chartacea rotula volubilis, tenui paxillo incumbens, ad virtutẽ agitantis Magnetis (quẽ lapidem prorſus ſtupendũ, nos alibi deſcripſimus) quo chalybs ſubter mediũ orbiculũ excurrens in altera parte illitus eſt, ita ſe verſat, vt naucleri inde & mundi duos cardines, quaq; ſit nauis dirigenda, cognoſcant. Cæterũ ex violenta illa nauigij agitatione, auræ inſolentia, & tetro maris odore, in eam ægritudinem famulus meus incidit, quã marinã uocant. Hæc eſt vehemens nauſea, & diutina capitis vertigo: qua fit, vt iandiu nõ liceat quicquã vel edere vel bibere, ſed quicquid vſpiam imo ſtomacho latitat, vnà cum felle euomere neceſſum ſit. Miraculi autẽ inſtar reputãt, ſi cui primũ Oceanũ tentanti, immuni ab hoc malo eſſe detur. Proinde non ſolùm vehementer admirari fæx illa hominũ, ſed etiã innata quadã malitia acriter indignari ſolebat, quòd ſingulari Dei dono firmus atq; incolumis perſiſterem. Nam arbitror atrociter illos nobiſcum acturos fuiſſe, fortaſsis prædæ cupiditate illectos, ſi eodem malo & ipſe correptus fuiſſem: præter nauticos enim iſtos homines, me & famu

lum,nemo in ea naui erat. Cæterũ ad hũc modũ exinanito ſtomacho, ac corpore exhauſto, redit tandẽ appetitus edendi, atq; ingens eſuries et vo racitas ſequitur, donec rurſus priſtinæ cõfirmen tur vires,ac ſtomachus robur ſuum collegerit. Il lud autem memoratu dignũ accidit eo tempore, vt intelligas quanto maris ſpacio à circũiacenti bus vndiq; terrarũ oris eſſemus ſemoti. In va-ſtiſsimo Oceano (cuius profunditas ſæpe omnẽ funiculi,cui bolis annexa hæret,lõgitudinẽ exu-perabat) cùm in medio pelago ſic volatici flu-ctuaremus, accidit vt niſus ventorũ violentia et errore eò locorũ vſq; delatus eſſet, vt quoquo verſum tenderet,reditum ad littora deſperaret. Diutina igitur cùm inedia cõfectus, tum longo defeſſus volatu, vt pluſculum tamen vitæ ſibi lu crifaceret redimeretq́;, infelix ſummo inſedit malo, ac interea, miſerè exagitante ventris ra-bie, vndiq; prædam captat, conſpectisq́; in naui auiculis,celeri lapſu ſe præcipitem dedit: verùm prehenſa vnguibus vtraq; cauea,fruſtratus rur-ſus auolans, vix ægrũ corpuſculũ in ſublime tra xit. At ſequenti nocte intempeſta, cùm fortè in proram per foramen ſeſe immiſiſſet,prodente lu na captus eſt, ac deinde auida vorandi ingluuie

velut

velut ſuffocatus periјt. Quin & columbæ & hirundines eodem caſu huc delatæ, vt paululũ in malis acquieuiſſent, mox in nauim decidêre exanimatæ: vt intelligamus, miſerrimũ quiddã eſſe fame perire. Verùm vt redeam vnde excidi, ad dextrã longè iam Noruegiam, deinde Scotiam, ad ſiniſtrã verò Onholdiam, Schagiã, & Vtlandiam, loca infeſta nauigijs, linquimus. Atq; hactenus immani velut brachio ſe extendit Cherſoneſus Cimbrica: & quemadmodum perpetuo tractu in ſinum Codanũ excurrens vaſtè prominet, ita ſe rurſus retrahit, ac vniuerſa penè ab Oceano ambitur. Illud autẽ ſcitum eſt, quòd nautæ demiſſa ſubinde in profundũ bolide, cùm nuſpiam in proſpectu terra nobis redderetur, certo argumento deprehendebant, ad quã regionẽ propius eſſemus delapſi, inhærente vnctæ ſeuo bolidi terra, ex cuius colore maritimorũ locorũ notionem captabant iſti: ſicq; edocti, certius & ſecurius inſtituere & mutare curſum nouerant. Iamq; adeò ad leuam paulatim obliquandũ erat nauigiũ Hollandiã verſus, quò nobis inſtitutus erat curſus: quem quidem ipſum vel ex Liuonia, vel Boruſsia tenentibus, ingentia ſunt facienda diſpendia, tantæq; circũ vniuerſam penè Cherſo

neſum euincēdæ ambages, vt nauis gubernator poſtea aſſeuerare nō dubitaret, totam pyxideculam circūlegiſſe nos: quod ijs accidit nimirū, qui quo loco olim bimaris illa Corinthus fuit, à ſiniſtro Iſthmi latere, circūnauigata Pelopōneſo, ad dextrā eiuſdem partē contenderent. Nam intra Lubecam & Hamburgū nō ita ingens ſpacium interiacet. Sed ea foſſa (Græci ferè τὰς διώρυγας nominant) quæ induſtria hominum facta eſt, nō admittit grandiora nauigia, & onerarijs nauibus ſubuehēdis impar eſt. Verū ad inſtitutū. Tria quidem in ea Oceani parte animaduertebā. Et maris aquam eſſe acrioris iam ſalſedinis quàm in oriētali Oceano. Vnde cùm pridie vela eſſent ex more ea aqua aſperſa, vt minus tranſmitterent auram, coquente deinde ſole, & ſiccatis rurſus carbaſis, farinæ inſtar in nauis tabulatū rorans decideret ſalſuginea aſpergo. Suſtuli ego hiſce manibus tenues ſalis micas, ac ori admotis, materiæ eius efficaciam probaui. Deinde, ob immenſam æquoris vaſtitatem, procellas, etſi mole & cumulo aquarum ſuperent, tamen nauigijs eſſe minus periculoſas, quòd lentius ſe ſinuent, magnorum ſerpentū inſtar, ac laxiori intercapedine inuicē ſequentes, tollant ſe ſenſim in altū, velut

lut nauibus onerarijs ſeſe accōmodantes magis, quàm alibi fit, vbi fluctus marini ſtrictius ſic ſe runtur alij ab alijs, vt maius negocium faceſſant nauigantib. Sunt enim procellæ maris nihil ferè aliud nauigijs, quàm itinerū terreſtriū frequentes ſalebræ vehiculis. Poſtremò iam, Euripū in occiduo mari magna vi vltro citroq́ ſtatis horis rapi, occulta quadam naturæ ratione alternantibus atq; recidiuè labentibus vndis. Neq; autem ſimplicia pericula à tempeſtatibus nobis timēda erant, ſed etiam à Scoto ingens nobis metus impendebat. Nam cùm hic Cæſaris deuotus iam ſit hoſtis, excurrit in Oceanū, piraticam exercens, ac eas inſidioſe etiam intercipiens naues, quæ aliunde in Cæſaris regiones frumenta aliasq́ merces importare parant. Ac nō ſecus accidit ijs, qui in Scotiam nauigantes, in Hollandos vicinosq́ imprudentes incidunt: quod adeò, quemadmodum poſtea referam, his oculis mox cōſpexi. At verò atrocius agitur cum Scoto & Hollando, ſi in hoſtiles manus alterutrius inciderit. Nam nō ſolùm naues captiuæ abducuntur, ac omnia diripiuntur, verū poſt partam victoriam, quotquot capti ſunt, capite mox plectuntur, ac trunca cadauera in Oceanum eijciuntur. Alijs donatur

plerunq; vita. Contra huiuſmodi autē pericula vt ſint tutiores homines, ac hoſtiles aſſultus fortius propulſare valeant, iungunt ſe ſociæ aliquot naues, ictoq; fœdere religionē ineunt, ac mutuæ propugnationis ſacramento ſeſe obſtringunt, cōmunem ex æquo omnibus futuram fortunā: fallentibus fidem, & merces & vita deinde, ſi cōprehendātur, eripitur. In huiuſmodi vnita claſſe vna nauis, quæ & fortitudine & magnitudine cæteris præſtat, armatis hominibus et tormentis accuratè inſtruitur: hanc tanquā ducem & propugnatricem reliquæ ordine ſequūtur: ac ne obſcuris noctibus, fallentibus tenebris, mari potiſsimū à magnis æſtibus concitato, longius aberrent auulſæ, pyra in ſtrategidis puppi incēditur, quæ & latè circùm prodat nocturnas inſidias, & iter monſtret ſocijs: atq; hanc præcipuam nauim vocant barbaro vocabulo Amiral, quā cataphractam ſiue prætoriā appellare licet purius loquentibus. Eiuſmodi claſſem cum fortè in Daciæ freto reperiſſemus, vbi, vt dixi, naues profitentur merces, cupiebamus enixè quidē & nos quoq; illi aggregare, ac, vt ſecurius iter in poſterum nobis ſterneretur, eundem tenere ponè curſum deſiderabamus. Verùm cùm poſtero die neſcio

ſcio quo pacto lentius naui noſtra ſecante flu-
ctus, longius paulatim à tergo relinqueremur,
inuiti ſperato excidimus præſidio. Sic igitur de-
inde deſtitutos omnes terrebant auræ, omnes in
cōſpectu naues animos noſtros percellebāt me-
tu, opinantium, vt fit, eas hoſtiles atq; piraticas
eſſe. Illam verò in ſummis maris periculis admi-
rari ſolebam in nautis induſtriam, quòd vtcun-
que ſæuiret tempeſtas, cōmodè tamen flectendis
intorquendisq; velis, quæ quaterna in noſtra na
ui erant, ſolicitè cauebant, ne violentius retrò,
vnde veneramus, repelleremur: néue ſcilicet,
quantum itineris progreſſi iam lucriſeceramus,
tantum eadem remetiendo veſtigia rurſus per-
deremus. Proinde nunc huc nunc illuc conuer-
ſis velis, obliquè in latera velut expatiantes, na-
uim à ventorum turbinibus ſic impelli patieban
tur. Eam autem nauigij inflexionem moderatio
nemq;, vocant barbarè, lauieren vnd beiligen.
At ego interim incōmodè nunc aſpergebar ſal-
ſis fluctibus, impetu ſummā nauim ſuperantib.
nunc ægrè in tam rapida nauis cōmotione con-
quieſcere, aut ad tabulam accubare poteram. Il-
lud autem inexperto nunquam credi potuiſſet,
quòd eodem tempore, ſed diuerſa velorum mo-

deratione, naues contrarium tenentes curſum, vnius venti impulſu, verùm alteræ tardius ob incōmodam auræ obliquitatem, alteræ verò plenis velis incitatius eant. Eſt enim ea induſtria & ingenium eorum qui nauicularium faciunt, vt nullam quantumuis exiguam promouendi nauigij occaſionem ſibi excidere patiantur oſcitantibus: adeò ingenioſos atque ſolertes reddit mortales dulcis lucri cupiditas, ac vitandi periculi gnara quædam atq; ſedula ſagacitas. Sic igitur cùm inter vtranq; fortunã vtcunq; diu eluctaremur, ſiniſtra nobis præterlegenda erat Filandia. Hîc nobis eminus viſæ ſunt prope littus duæ naues. Nos primũ nihil morari: ſed cùm ſublatis anchoris inde ſoluere, ac quæ minor erat recto nos & concitato curſu inſequi cœpiſſet, penè lentius ſubremigante maiori naui, variæ noſtrorum hominũ opiniones oriebantur: nam ſigna nōdum probè cuiquam diſcerni quiuerant. Porrò qui cordatior erat, magisq; nauticarũ rerum, & naturæ eorum locorũ gnarus, iuſsit melius ſperare nos: inſuetum enim eſſe, vt cuiquã Scoti inſidiæ in iſtis quidem cōfinijs eſſent timendæ. Variè igitur fluctuãtibus animis, vt fit (nam noſtra nauis nō erat ſatis idonea ad ſuſtinendam

nauma-

naumachiam) vt propius in conſpectũ noſtrũ venit, cognita eſt piratica eſſe quidem nauis, ſed præfixa aquila Selandica. Tum depoſito rurſus metu, demirari nos eius nauis expeditam celeritatem (nam inferiora eius extrinſecus erant vncta ſeuo) transfoſſa vela, fatiſcentes ex crebris tormentorũ ictibus aſſerum rimas, ordine vtrinque conſtitutam ingentem æneorum tuborum vim, captiuos tranſtris & interſcalmijs catenis adſtrictos, victorem trucem & minacem. Porrò cùm cominus irent naues, ſalutant ſe mutuò nautæ. Tum victor pirata, ſtrategus nauis, totã rem nobis ordine exponere: Cepiſſe ſe iure bellico, poſt acrem quidem conflictum, ac cominus etiam conſertas manus, ad Noruegiæ promontoria nauim Dantiſcanam frumentariã, quòd hoſtibus Imperatoris, contra ipſius edictum, in Scotiam merces importatura, ac ibi expoſito eo onere, ſubſidia vitæ illis hominib. eſſet ſuppeditatura. Nunc igitur ſe illam ducere captiuam in Selandiam, vt potitã inter ſe partirentur prædam: vitam autem ſe donaturum captis, quòd eſſent Pruteni. Moxq́; denuò à nobis auulſa victrix myoparo ὁ πλιταγγός, laxatis velis mira pernicitate procurrere, deinde retorto nauigio ad ca-

ptiuam nauim excurrere, ferociter inſultare captis, ac ludos facere infelices: quorum triſti ſorte motus ego, nō poteram non grauiſſimè indoleſcere. Erat enim ſpectaculum valde miſerabile, tantillam nauim, tam ingentem expugnare potuiſſe, ac iam tanquā in triumpho captiuā illam ducere. Si magnitudinē enim inſpectaſſes nauigiorum, faſſurus fueras ab accipitre ſtruthiocamelum fuiſſe captū. Sed quid nō patret armorū ſæua vis, ac hominū iſtorum temerarij potiundæ prædæ auſus, atq; vorax rapiendi cupiditas? Sed perſequor inſtitutum. Poſtridie longè à ſiniſtra, Phryſiæ obſcura littora, à dextra verò ſenſim ſeſe aperiebant Hollandiæ eminentes in maris crepidine aggeſti arenarū tumuli: quò vbi ægrè tandem allapſi, ac penitius admiſſi ſumus, oras legimus vtrinq;, quæ à diuite ac beato ruſtico inhabitantur. Ac Phryſia, vt eſt ingeniorū felicium alumna, ita equorū cæterorūq; armentorū perfœcunda generatrix, ſolo læto gramine mirificè luxuriante. Quin & Hollandia pabuli eſt feraciſſima. Verumenimuero vt nihil eſt vſpiam ab omni parte beatum, ſunt iſtæ ceu peninſulæ ita longè in Oceanum promiſſæ, exundantis maris alluuionibus, atq; non rarò terræmotibus obno-

xiæ. Neqꝫ autem multis diebus frui adhuc nobis licebat optata tellure, portuq́ꝫ ſperato. Nam in eo receſſu, qui ſe longiſsimè intra terras inſinuat, multæ rurſus difficultates nobis offerebantur: ut rectè dixerit M. Cicero, Negocium magnũ eſſe nauigare Oceanum: hinc enim cæca in vndis ſaxa obſtrepebant, hinc vadoſa aliàs loca negociũ faceſſebant. Cùm autem vel obuius Euripus, vel obſtrepera aduerſantis venti vis annitentibus acrius obluctaretur, demiſsis ſubinde anchoris tandiu interquieſcimus, donec vel ſecundam auram, vel refluentis rurſus à tergo aquæ ſubſidium nacti eſſemus. In eo autem freto, quod ita ſe identidem anguſtat, vt oræ vtrobiqꝫ tantum nõ coituræ viderentur, etſi vaſcula, ſiue fluitantia in ſummis aquis fundo catenis alligata ſubera monerent quà eſſet velificandum, tamen ex more conducendus magno erat Pilotus quiſpiam (quem ego Pilatũ vocare ſolebam) qui gnarus eorum locorũ ad gubernacula interim excubaret: ſic enim ferè vocãt aſcititios naucleros. Tum ſilẽtio religioſe indicto, ſcrutari vadorũ profunditatẽ ac breuia, immiſſo tereti plumbo metiri ſatagebãt. Ibi vidiſſes mutuos hominũ nauticorũ niſus, anhelos concurſus, ac crebras acclamatio-

nes audiſſes. Orta autem tempeſtate, orationi tumultuariæ miſcebant horrendas peierationes, Germanorū militum impia & blaſphema conſuetudine, quæ ita continuata paulatim in naturam abit. Cæterū, vt dictum eſt, magna vtrinq; ſoli vbertas, crebri pagi, ac frequentes ciuitates apparent, quarū aliæ alijs erant illuſtriores. Porrò penitius ſubeuntibus aperiebat ſe rurſum ſinus, cedenteq́; hinc atq; hinc littore, pluſculum iam ſpacij nauigijs conceditur. Influxu autem Rheni aliorumq́; amnium, maris ſalſugo paulatim miteſcit, ac color aquæ cœruleus, aliarū rerum mixtura euaneſcit turbaturq́;. Cæterū cùm totus ferè ille ſinus interior ſit vadoſus, nec iuſtæ altitudinis nauigijs onerarijs ferendis, inuenimus numeroſam magnarum nauium multitudinem eò confluxiſſe, ac dimidiata onera in ſcaphas exponere, vt ſic alleuatis patêret deinceps penitior ad vrbem acceſſus. Quin eodem loci videre licuit trecentas non minus naues obuias, quæ velut inſtructa acie, longoq́; agmine ad halecis capturam exibant, quæ eſt intra Angliam & Scotiam, tanquā iuxta prouerbiū, à tranſenna cibum petituræ. Habebant denæ naues ſemper vnam armatā, quam ſequerentur, ac à qua,

ſi vſus

ſi vſus veniret, propugnarentur: vulgò Hering
buſſen appellant accolæ. Cùm enim cum hoſte
nauali prælio eſt decertandum, tum naues præ-
toriæ ſe coniungunt, tanquam ſuccedaneæ alie-
ni periculi, efficiūtq; procinctam atq; cataphra-
ctam claſſem. Iamq́; inſtructo militari ordine,
expeditisq́; armis atq; tormentis, hoſtiles inſidias
à ſocijs nauibus arcent, ac incitatis nauigijs pu-
gnam fortiter ineunt, æreasq́; pilas gnauiter ex-
cutiunt. Deniq; pro ſe quiſq; ſatagit vel cautè ex
cipiendis vel inferendis plagis. Habent autē ar-
matæ naues etiam roſtra ærata, ad concurrendū
arietandumq́; cum hoſtibus. Nauarchus verò
dux eſt totius procinctæ claſsis, eoq́; eius impe-
rio vel capitis periculo eſt ab omnibus obtempe-
randum. His itaque nauibus à tergo relictis, ac è
cōſpectu paulatim noſtro euaneſcentibus, quod
nunc magna maris tranquillitas, nunc rurſus cō
motior vnda eſſet, biduum ibi conſumimus: atq;
hîc vidiſſes vagas atq; circumerrantes, aduer-
ſis ſæuientibus ventis, aliquot centenas naues,
quæ ita erraticæ nauiculabantur, quemadmodū
grex ouium balantium diſcurſat, ſi turbante lu-
po, amiſſoq́; paſtore, à cupitis caulis excluſus lon
gè arceatur, præcepsq́; circumagatur. Ac ingens

periculum erat, ne nocturnis tenebris inhorreſcentibus, aliæ naues alias impetu ex inopinato allíderent: quod ſanè noſtræ naui penè eueniſſet, cùm fortè in puppi ſomno iacerem ſopitus. Porrò adſpirante paulò cõmodiori aura, ſuperatiſq́; multis periculis, etſi ſinus nunc in arctum ageretur, nunc ſe fuſius laxaret, inq́; varios obliquaretur flexus, exiguo tamen ore & fronte anguſta ad dextram ſubeuntes, portui tandem appropinquare incipimus. Tum verò putaſſes te in denſam, ſed interlucatã ſyluã oculos defigere tuos, obſcurantibus tot nauium malis veliſq́; tam illuſtrem aliàs vrbem. Nam ſexcentas amplius vaſtas naues (vt minores interim omittam, quarũ infinita penè multitudo in vrbis deriuatis alueis conſpiciebatur) ad portum appulſas inuenimus ex cunctis penè orbis terrarum regionibus: mirabile, per Neptunum, viſu. Atqui noſtra nauis, obſtrepente æſtu Euripi, remulco laborioſe in nauſtathmon attrahenda erat. Tum verò Chriſto gratias agebam, cuius propitio numine ſeruato mihi, ac per tot rerum diſcrimina, per frequentia vada & breuia, per alternos pelagi affluentis refluentiſq́; motus, per Scylleam rabiem atq; infeſtas Syrtes, pernauigata vix Malea, ex tot ſæ-

uiſsimis tempeſtatibus incolumi euadere licuiſſet: quod ipſum adeò magis mirum videri debet ei, qui victus noſtri interea rationem conſideraret. Nam delitiæ noſtræ quotidianæ ſalpa erant, vt nõ ſatis præmollita & tuſa, ita ex ea aqua cocta, quæ nihil à tetro nauteæ differebat odore. Panis erat dipyros (marcellino nimirum buccellatum) tanti rigoris, vt ſecuris ictu contuſus in centum diſsiliret micas. Caro rancida, ac vermibus ſcatens. Ceruiſia aliàs acida, aliàs putidum ex arenga dolium olens. Vt verbo dicam, nihil apponebatur, quod non paulò delicatiori nauſeam párere, mouereq; vomitũ potuiſſet. Atqui magno mihi hæ lautitiæ cõſtitere, maioris tamẽ conſtituræ, ſi inde vel ſtomachum cruditate languentem, vel febrim quartanam nactus eſſem. Cæterùm cùm Amſtelrodami aliquot dies cõmorarer, velut à marinis moleſtijs pauliſper interquieſcens, ſummopere mihi iſtius gentis exquiſita quædam illa mũdicies arridebat: ſermonis autem genus adeò tumultuariũ, præceps atq; mutilum mihi homini extraneo præſertim videbatur, vt nutibus verius, quid velint, quàm ſignificantibus verbis, oſtendant. Tanta autem hominum frequentia in ea vrbe viſa eſt, quanta an

 07999

tea nunquam: dicas ſic tota vel apum examina, vel formicarum agmina latè circùm in viride pratum effundi. Sed finem imponã ſcripto. Conducta deinde ſcapha Traiectũ contendi in foſſa. Inde intermedium Rheni alueũ petij. Porrò huic deſcriptioni iunxiſſem & Rhenanam nauigationem, niſi ea rerum cõmemoratio plus moleſtiæ, quàm voluptatis mihi atq; alijs viſa eſſet allatura: quàm enim laborioſum & tædioſum, quanto item tempore, quantiſq; impendijs opus ſit, vt aduerſum Rhenum pernauiges cum ſupellectile aliqua, expertus ego ſum cum magno rerum mearum damno.

NAVIGATIONIS MARINAE FINIS.

J573
W757n